Tranås/Ydre Släktforskarförening

Medlemsblad sommaren 2021

Allmän och lika rösträtt fyller etthundra år

Sidan 8

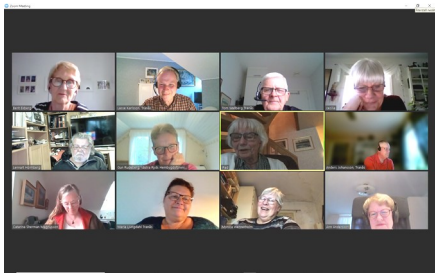

Den digitala våren i Släktforskar-föreningen

Sidan 14

Byordningen som styrde Råssmark i Linderås

Sidan 6

Grindpojkarna berättar

Sidan 4

Den gamla dansbanan

Sidan 12

Spanska sjukan i Ydre för 100 år sedan

Sidan 10

Ordförandens tankar

Sommar, en tid som kopplas till flera positiva saker. Sol, värme, blommande trädgårdar, semester och många möjligheter att träffa vänner och släktingar. En tid som kanske inte så mycket hör ihop med att sitta inne och stirra på sin datorskärm eller gräva ner sig i gamla böcker och arkivalier. Om man inte är inbiten släktforskare. Då kan även en vacker sommardag överges för att luska lite extra i den där kluriga släktgåtan som finns i bakhuvudet hela tiden.

Gravstenar kan ge mycket information om personerna som vilar där. Dock kanske inte alltid så mycket som den här stenen på Tranås nya griftegård.

Men vänta lite med arkivforskandet och utnyttja det vackra vädret till lite utflykter istället. Leta upp torpen och gårdarna där förfäderna verkat och levat. Trampa de stigar där farmors far och mor gick och upptäck resterna av det gamla torpet som revs för hundra år sedan. Hitta stengrunden med den raserade skorstenen och kanske syrener, krusbärsbuskar, körsbärsträd och gamla pioner i den igenvuxna trädgården. Knacka på om torpet och gården finns kvar. Ofta blir man mottagen med öppen famn och invånarna tycker det är intressant att få höra berättelserna om de människor som tidigare bott på platsen. Kanske har de kompletterande information att lägga till i er släkthistoria.

Besök också kyrkorna och kyrkogårdarna i era förfäders församlingar. Så här i sommartid är många kyrkor öppna för besökare så träd in genom porten och låt fantasin fara iväg, så ser ni era släktingar sitta där i bänkarna. Det är ofta samma kyrkobyggnad de satt i som den ni nu upplever. Njut också av alla vackra inredningar, utsmyckningar och målningar som de flesta kyrkor innehåller. Glöm inte att bläddra i gästboken! Kanske hittar ni namnet på en svensk släkting eller på en ättling till någon förfader som emigrerade till Amerika.

Gör sedan en rundvandring på kyrkogården. Förhoppningsvis finns era förfäders gravstenar kvar och de kan ibland ge upplysningar som ni inte kände till. Som en yrkestitel, ett gårdsnamn eller namn på ytterligare personer i samma grav. Rundvandringen bland gravstenarna ger en bra bild av bygden och de människor som verkat där. Stenarnas inskriptioner kanske visar på barn som dog i tidig ålder, personer som fick uppleva sin hundraårsdag, tragedier, besynnerliga titlar, klass-skillnader och annan intressant information. Information som ofta ger fritt spelrum för fantasin att fara iväg.

Hoppas att ni alla får en fin sommar och att den ska ge många positiva upplevelser. Jag ser också fram emot en höst där vi i Släktforskarföreningen kan träffas på verkliga möten och arrangemang men också digitalt. Vilka programpunkter som blir aktuella kan du läsa om i kommande medlemsblad.

Lasse Karlsson
ordförande

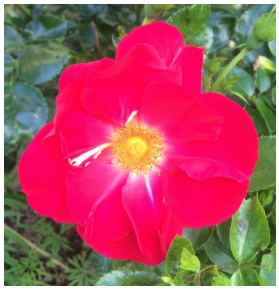

Vi hälsar alla nya medlemmar

Varmt välkomna

till Tranås/Ydre Släktforskarförening och hoppas att ni ska ha glädje av medlemskapet och vår verksamhet!
Hittills under 2021 har föreningen växt till närmare 370 medlemmar, vilket känns mycket roligt och stimulerande!

Adressändring

Om du flyttar och ändrar adress är det viktigt att meddela Släktforskarföreningen! Eftersom vi inte registrerar födelseuppgifter eller personnummer för våra medlemmar, så får vi ingen automatisk uppdatering. Därför, slå en signal, skriv ett mail eller skicka ett brev till oss!

Föreningens första digitala årsmöte

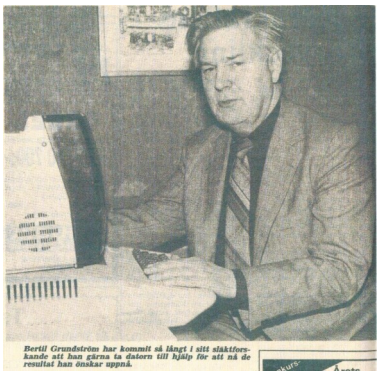

I slutet av 1984 höll Bertil Grundström ett föredrag om släktforskning. Samtidigt tillsattes en grupp för att bilda Släktforskarföreningen.

Rullfilmsläsare som användes för att läsa de mikrofilmade kyrkböckerna.

Släktforskarföreningens årsmöte planerades det här året till juni månad och en större och rymlig lokal i Tranås. Men på grund av kvarvarande begränsningar och regler kunde vi inte använda den tänkta lokalen utan fick ändra till ett digitalt möte för att ändå kunna genomföra årsmötet innan sommaren. Det digitala årsmötet gick bra att genomföra, men säkert med andra deltagande medlemmar än vad som skulle varit fallet om mötet ägt rum i den tänkta lokalen. Styrelsen och övriga förtroendevalda fick förnyat förtroende och övriga formaliteter klarades av i ganska snabb takt utan några överraskningar. Som avslutning visades bilder från föreningens drygt 35-åriga verksamhet. Bilder som väckte nostalgiska känslor hos medlemmar som varit med länge och kanske lite aha-upplevelser hos nya medlemmar. Några av bilderna finns med här intill och hela bildspelet kommer att visas vid något fysiskt möte längre fram.

1997 lämnades ordförandeklubban över av Olle Ludvigsson till Weimar Sjöstedt.

Den populära grötfesten 2008 med lång kö till grötgrytan. Främst står Sylvia och Thord Lööv.

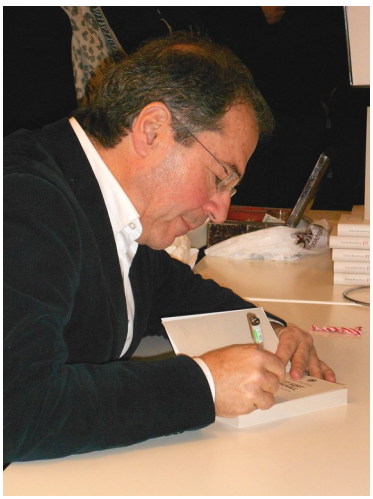

2013 engagerades Göran Rosenberg som föredragshållare av föreningen.

2013 besökte Släktforskarföreningen också Degla herrgård och guidades runt av ägaren Carl Hermelin.

Ett stort Tack!

Styrelsen vill rikta ett varmt tack till våra annonsörer för ert stöd till föreningens verksamhet. Vi vill också tacka de personer, ingen nämnd och ingen glömd, som på ett eller annat sätt skänker gåvor till föreningen.

Grindslanten och grindpojkarna

Målningen ”Grindslanten” av August Malmström, som säkert de flesta känner igen.

Konstverket Grindslanten känner väl de flesta av oss igen. Bilden med barnen som öppnat grinden för någon förbifarande och fått några slantar utkastade på marken som tack. Var och en av barnen ville få tag i pengen och det blev säkert många gånger en mindre strid om att vara den lycklige ägaren till slantarna. Det sägs att i 87 % av de svenska hemmen hängde den här tavlan under 1900-talets första del. Ja inte den äkta förstås utan en av många reproduktioner som blev så populära. Konstnären var August Malmström (1829 – 1901) född och uppväxt i Nöbbekullen, Västra Ny socken i Östergötland. Då föräldrarna förstod att lille August hade konstnärlig begåvning sålde de sin oxe för 20 kronor, pengar som gav August möjlighet att resa till Stockholm och utbilda sig. 1885 målade han Grindslanten och föga anade väl föräldrarna eller August själv, att just den tavlan skulle bli så omtyckt och finnas i så många av våra hem. Men hur var det nu? Såg det ut så här i verkligheten? Jodå, jag har träffat tre äkta grindpojkar, Birger, Tom och Bengt. De har berättat för mig hur det var att öppna och stänga de ibland tunga grindarna. De har haft den sommarsysslan på olika platser i landet.

Jag börjar med Birger från Norra Vi eftersom han var grannpojken och skolkamraten.
Birgers Roths pappa Sigurd, eller Sigge som han kallades, hade taxirörelse och bland annat körde han oss ungar till skolan. Annars gick hans resor runt omkring på småvägar i Ydrebygden men kanske allra mest i Norra Vi. På 1940 0ch 50 talet fanns det gott om småbrukare med kossor på beten under sommartiden. För att hålla djuren på plats hägnade man in med gärdesgårdar som bands samman med grindar. Att köra taxi och kliva ur och öppna grindar både här och där var inte det lättaste. Det var då grindpojken Birger fick rycka in. Ofta gick resorna på krokiga och backiga småvägar ut mot Korslycke, Sjövik, Hermannebo, Smedstorp och många andra gårdar och med grindar överallt. Ut mot Hermannebo fanns det säkert 6-7 grindar som skulle öppnas både på fram och tillbakaresan. Birgers pappa stannade bilen och Birger hoppade ur och sprang fram och öppnade grinden. När bilen kört igenom skulle grinden stängas ordentligt och så fick grindpojken springa ifatt bilen. Detta upprepades sedan vid varje grind under resan. De flesta grindar gick bra att öppna, berättar Birger, men en del var tunga och svåra att få upp och att stänga. Sen var det ju de nyfikna korna som kom springande när bilen stannat. ”Jag var rädd för dom säger Birger. Jag sprang så fort jag kunde tillbaka till pappas bil!” Så här var det varje gång. Och trångt blev det i bilen också ibland. När de lite rundlätta tanterna skulle ut och åka blev det ont om plats för grindpojken. Då fick Birger hänga sig på ytterkanten i bilen för att kunna åka med. Belöningen var lite godis eller en tio-öring ibland. Av folket i Hermannebo fick Birger en present varje år och det var en tidning om Sveriges kungahus! Gissa om en 7-8 års pojke blev glad

Nya publikationer

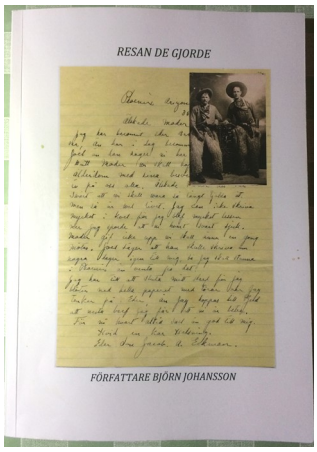

”Resan de gjorde” en bok om de människor som utvandrade från Norra Vi socken i Ydre, under 1800 och 1900-talet. Författare är Björn Johansson och boken har givits ut av Norra Vi Hembygdsförening. Boken finns att köpa hos Släktforskarföreningen, pris 200 kronor.

”Lilla jorden runt” en skrift som beskriver den bland Tranås-bor kända vandringsrundan ”Lilla jorden runt”. Skriften berättar om de platser som passeras under turen och är författad av Eije Fasth. Utgivare är Tranås kommun. Den kan hämtas gratis på Tranås Direkt/Turistbyrån i Tranås.

Grindpojken Birger Roth vet fortfarande hur en grind skall öppnas och stängas snabbt och lätt. Foto: Lasse Karlsson.

då? Nej han hade nog hellre velat ha en slant eller en chokladbit som tack.

Tom Wallberg som är uppväxt i brukssamhället Domsjö i Ångermanland har också erfarenhet av grindpojkssysslan fast på ett annat sätt. Där var det brukspatronerna som man öppnade grindar för. Efter att skolan var slut för dagen och under sommarlovet sprang pojkarna ut och ställde sig vid en grind för att vara till pass och öppna när bilarna kom. Det fanns många grindar och man visste precis var man skulle ställa sig och när patronerna var på väg. Så kom då brukspatronerna åkande i sin fina öppna bilar och grindarna öppnades. Som tack fick pojkarna kopparpengar, tvåöringar och femöringar och man skyndade sig att plocka upp pengarna från marken. Det var viktigt att vara artig och bocka och buga och visa sin tacksamhet för slantarna.

Bengt Andersson växte upp på gården Skurbo i Torpa socken Östergötland. Bengt var enda pojke i familjen så det blev han som fick ta sysslan som grindpojke när det behövdes. Säkert var förarna av både fiskbil, drickabil och köttbil tacksamma när Bengt öppnade grindarna. En gång i veckan körde dessa bilar ut till gårdarna med varor. Då man svängde av från stora vägen och kom in på småvägar som till exempel mellan Kvänsås och Skurbo fanns det många grindar som skulle öppnas och stängas. Då varubilen vände tillbaka tyckte föräldrarna att Bengt skulle vara snäll och följa med och öppna för bilen. Vilken lättnad det måste varit för chauffören som slapp stiga ur sin bil. Det var en omfattande procedur för en bilförare att ta sig igenom en grindöppning om man inte hade tur att ha en grindpojke till sin hjälp. Först skulle bilen stanna och chauffören stiga ur och öppna grinden. Öppnades grinden mot färdriktningen måste man stanna tillräckligt långt ifrån så att grinden gick att öppna. Så tillbaka till förarplatsen och köra fram bilen. Sen ut ur bilen och stänga grinden och sen tillbaka till bilen och köra vidare. Mellan Kvänsås och Skurbo var avståndet ca 1 km och på sträckan var inte mindre än 4-5 grindar. Vilken lättnad det måste varit med en hjälpreda i bilen. Bengt fick hoppa ur bilen öppna grinden, låta bilen köra igenom, stänga grinden och sen springa ifatt bilen och åka med fram till nästa grind. För en liten 6 års kille kunde det vara riktigt tungt att både öppna och stänga grindar. Både haspen eller annan stängningsanordning kunde vara svår att få på plats. Sen kom nästa moment och det var att gå eller springa hem igen. Det var aldrig någon av chaufförerna som bad Bengt om hjälp men föräldrarna tyckte det var artigt att erbjuda denna service.” Nej det var inte roligt jämt för det var alltid jag som skulle öppna grindar för jag var pojke, flickor skulle inte göra detta. Jag var bara 6 år när jag började och sen höll jag på till upp mot 13 till 14 års ålder” säger Bengt.

Naturligtvis fick alla som färdades på vägen öppna grindar. Det spelade ingen roll om man åkte bil, motorcykel, cyklade eller gick det var samma för alla. Många gånger valde man att klättra över grinden på väg hem från skolan, det gick snabbare.
Det var den tidens sommarjobb som kanske gav någon liten slant emellanåt. På vintern var djuren inne så då stod alla grindar på vid gavel och grindpojken fick ledigt. Under 1950 och 60-talet ändrade man inhägnaden för betesdjur och grindarna försvann. I dag susar vi fram på raka fina vägar och har svårt att tänka oss att det bara är ca 60 år sen detta med grindar var vardagen på landsbygden.

Gerd Brisfjord Karlsson

Aronssons Blomsterhandel
Storgatan 36, Tranås
Tel 0140-127 36
www.aronssonsblommor.se

Byordningen som styrde Råssmark

En del av byn Råssmark i Linderås socken. Byn gränsar precis till Säby socken. Foto: Lasse Karlsson

I byn Råssmark i Linderås socken bodde under senare delen av 1700-talet Inge Gustafsson och Sigrid Jakobsdotter, min farfars farmors farföräldrar.
De villkor som fanns och som bestämde om livet i byn fanns nedtecknat i Byordningen.
Fram till den 27 januari 1821 hade varje by i Linderås socken sin egen byordning, med delvis individuell prägel. Den byordning som denna artikel handlar om är daterad just detta datum.
Spännande är att Byordningen vilar på kungligt brev från 20 februari 1742 och landshövdingeämbetets kungörelse 15 februari 1820. I den kungörelsen organiserades Linderås i 28 ordningsmannalag och enskilda gårdar, torp och lägenheter uppmanades att ansluta sig till närmaste bysamhälle.
Ordningsmannen för Råssmarks by hette år 1821, Nils Jansson. Han fick utse två byamän som sina biträden. Vägrade de utsedda byamännen, fick de böter.
Erik Lönnerholm berättar att bönder i större byar som Råssmark kunde ha flera hundra ägolotter med en form som gjorde dem omöjliga att bruka utan nära samarbete. För att organisera och hantera detta fanns Byastämman där man t.ex minst en gång per år läste upp Byordningen. Ingen skulle kunna säga att man inte visste vad som gällde i byn. Byastämma har, enligt Lönnerholm, hållits in till mitten av 1900-talet i byarna Råssmark och Råssmäte. Den siste byamannen i Råssmarks by var hemmansägare Carl Rickmark.

Nu väcktes mitt intresse för att få läsa en Byordning, och efter tips hittade jag en sådan hos David Hultman. Den handskrivna byordningen låg i Byakistan på Davids gård i Råssmark. Byordningen är daterad i januari 1821 och gällde för by nr 1 i Linderås, Råssmark.

Dekretet från det kungliga brevet gör att det är rimligt att anta att Byordningen haft likalydande innehåll sedan mitten av 1700-talet. Den har alltså styrt mina anfäders Inge Gustafssons och Sigrid Jakobsdotters liv, en svindlande tanke.
Det var ordningsmannen Nils Jansson som hade det övergripande ansvaret för att Råssmark, och några andra byar i Linderås, rättade sig efter Byordningen.
Friheten att själv utveckla sitt jordbruk var begränsad, och om en bonde önskade göra förändring skulle ordningsmannen sammankalla byborna. Om förändringen berörde flera byar skulle kallelse ske genom budkavle, men berörde det bara en by skedde kallelsen via lur eller horn. Om byborna inte infann sig blev det böter och upprepades detta dubblerades böterna för varje gång. Likaså blev det böter om någon öste otidigheter över ordningsmannen Nils Jansson.
Byordningens främsta uppgift var att reglera de viktiga näringarna åkerbruk, boskapsskötsel och skogsbruk. Varje höst och vår skulle gärdsgårdssyn ske och brister åtgärdas genast. Om någon försummat detta blev det böter. När tjälen gått ur jorden fick man inte köra över markerna. Transporter skulle gå på vägar, och absolut inte på vägrenen. När tjälen gått ur jorden skulle vattnet avledas, annars böter och ersättning till den granne som åsamkats skada. Från och med dagen när tjälen gått ur jorden skulle svinen vara ringade, och när säden kördes in skulle svinen vara instängda. (Att ringa svinen gjorde att de inte bökade och förstörde jorden)
När ordningsmannen Nils gav order om sådd skulle åkern vara fredad (inhägnad) inom ett dygn, annars böter. Bötesbeloppet för detta var 32 skilling vilket ungefär motsvarade priset för ett tjog ägg. Varje försummelse gav ett angett bötesbelopp.

LK Pension & Trygghet

Lasse Karlsson 072-321 61 59
Pensionshjälp ¤ Familjejuridik

Släktforskardagarna 2021

Släktforskardagarna i Göteborg flyttas till 11-12 september och kommer att genomföras helt digitalt. Program och annan info hittar du på www.sfd2021.se

Efter sådd var det inte tillåtet att köra gödsel över grannens åker, ej heller att köra över grannens kålgård, äng eller hage.
På våren fick böndernas djur inte beta på den gemensamma ängsmarken, den skulle bli foder till vintern. Under hösten var bete tillåtet, från den dag ordningsmannen ansåg att marken återhämtat sig efter skörd fram till den dag då ordningsmannen satte stopp.
Några dagar före slåtterns start sammankallade ordningsmannen Nils Jansson bönderna för överläggning. Alla skulle slå på samma gång. Vid skörd på gemensamma ängar gjorde man, enligt Lönnerholm, först såtar. Därefter drogs lott om dem genom att

Råssmark byakista idag.
Foto: David Hultman

draga strå av växlande längd. Under denna tid odlades ärtor och det var husbondens ansvar att varken barn eller tjänstefolk förorsakade skada på grödan.
Friskt vatten var viktigt, och gemensamma brunnar, källor och vattenställen skulle grävas, rensas och repareras.
Förutom missväxt var elden den stora faran. Det var förbjudet att bära bar eld mellan stuga, lada, fähus eller annat uthus och tobaksrökande inomhus var förbjudet. Ordningsmannen besiktigade alla eldstäder i sitt distrikt vår och höst.

Även på den här tiden fanns citat ”odygdiga kreatur” och om de flög, kröp eller bröt sig igenom stängsel fick deras ägare böta. Getter och bockar sågs som skadedjur och var förbjudna, med undantag för några skogshemman i Linderås t.ex Eldstorp, Brickarp och Vippersjö.
I byn fick inte finnas lönnkrog. Om ordningsmannen fått veta att sådan fanns och inte agerade blev även han bötfälld. Om ordningsmannen agerade mot lönnkrogen men inte fick gehör för detta, skulle saken anmälas till Kyrkorådet, som hade att lösa frågan.
Vid ogudaktigt leverne, skulle ordningsmannen ge tjänliga föreläsningar. Den som kom hem rusig fick naturligtvis böter. Bötesbeloppet var högre om man kom hem rusig från kyrkan jämfört med marknaden.
Venerisk smitta skulle anmälas till Kronobetjäningen och föras vidare till domstol. Arbete fick inte ske under gudstjänsttid och ungdomen fick inte ordna nöjen utan ordningsmannens tillåtelse.

Okända eller misstänkta personer som ankom till byn skulle avvisas. Ordningsmannen skulle också tillse att ingen i byn upplät sitt hem för dessa. Men – ”om det kommer en usling eller ett barn till byn sent om natten och han inte utan fara för liv och hälsa kan bortvisas, skall han anvisas härbärge efter den turlista som finns i byn”.

De böter som ordningsmannen tagit ut, samlades i en byakassa. Pengarna

Carl Rickmark, siste byamannen i Råssmark.
Foto från Lönnerholm ”Linderås och Adelöv - två socknar i Holaveden

skulle användas till något nyttigt ändamål, som var till gagn för byn. Aldrig till brännvin eller annan förtäring. Om någon inte betalat sina böter ordnades auktion för att få in pengarna. Om Byastämman ville uppmuntra en skicklig och nitisk ordningsman med pengar, var det inte förbjudet.

Ann Andersson

Källor: David Hultman; Byordning och foto.
Erik Lönnerholm; Linderås och Adelöv - två socknar i Holaveden.
Från Sommabygd till Vätterstrand, tredje samlingen; Kantor Gunnar Almén ; Byar och byordningar i Linderås.

DE FLESTA VÄLJER ARKIVDIGITAL

ArkivDigital är populärast bland släktforskare i Sverige. En komplett tjänst som har källmaterialet och registren du behöver, exempelvis kyrkböcker och bouppteckningar för hela Sverige. Plus möjligheten att bygga egna släktträd. Prova en månad för 395 kronor. Ett år kostar 1895 kronor. Läs mer på www.arkivdigital.se.

ArkivDigital
Din nyckel till historisk kunskap
Sveriges ledande leverantör av historiskt källmaterial via internet till historiker, släkt- och hembygdsforskare och andra som vill studera källorna i original.

Allmän och lika rösträtt 1921

Kampen för den allmänna rösträtten i Sverige blev en lång och segdragen historia. Den tog sin början 1866 och först 1921 togs så det slutgiltiga beslutet om allmän och lika rösträtt för kvinnor och män.
Det som vi idag tar som en självklarhet föregicks av en hård kamp bland svenska folket och det kan vara bra att känna till lite bakgrundshistoria.

Enligt 1866 års riksdagsordning var de enda som hade rösträtt i Sverige manliga medborgare som fyllt 21 år och med en årsinkomst på minst 800 riksdaler eller en taxerad inkomst på minst 1000 riksdaler. De måste vara ostraffade och inte försörjda av samhället. Detta innebar att endast 5-6 % av svenska folket gavs möjlighet att rösta i riksdagsvalen.
I de kommunala valen reglerades rösträtten av det s k fyrktalet det vill säga det sammanräknade värdet av inkomst och förmögenhet.
Detta kan man se i en röstlängd år 1911 för Linderås socken, Jönköpings län.
Friherre Edvard Hermelins antal röster var 30 st efter att hans förmögenhet uppgick till 10 610 kronor.
Rättaren Karl Johan Gustafsson ägde 100 kr och fick då nöja sig med en röst.
Arrendatorn i prästgården Axel Karlsson ägde 3 510 kr och fick 16 röster medan skomakaren Karl Ernst Gustafsson ägde 30 kr och fick 1 röst.
Omyndiga personer är upptagna i röstlängden men har inte rösträtt.

Även kvinnor hade kommunal rösträtt under förutsättning att de uppfyllde de ekonomiska villkoren och att de var ogifta och myndiga. Detta skedde ytterst sällan och dessutom var kvinnor inte valbara.
Att ha skulder eller ha gått i konkurs gjorde också att man inte hade rösträtt.
Det berättas om en man vars hustru vårdades för sjukdom i en främmande stad. Familjen var fattig och mannen hade sex barn att ta hand om och hans arbetsförtjänst var 3.50 om dagen. Då hustrun dog hade han inte pengar att ta hem och begrava henne. Summan det skulle kosta var 140 kr och kommunen förskotterade beloppet. Men då mannen inte kunde betala sin skuld ströks han ur röstlängden.

Missnöjet med denna orättvisa växte i landet och en rösträttsrörelse under liberal ledning bildades 1886. Den organiserade en landsomfattande kamp för den allmänna och lika rösträttens principer. 1890 bildades Sveriges Allmänna Rösträttsförbund (SARF) och denna rörelse ledde så småningom till ett mer demokratiskt styrelseskick i Sverige. Den lade också grunden för samarbetet mellan liberaler och socialdemokrater när det gällde införandet av den allmänna och lika rösträtten. Men vägen dit var lång och många svårigheter och orättvisor fanns att övervinna. Hur skulle man få beslutsfattarna att förstå allvaret i dessa orättvisor och hur skulle man gå till väga för att sätta fokus på rösträttsfrågan. Diskussionerna ledde fram till att demonstrationer och strejker var enda sättet för folket att visa sitt missnöje. 1902 inleddes den mest intensiva och omfattande demonstrationsperioden i svensk historia. Aldrig hade så många människor deltagit i möten, demonstrationer eller manifestationer som under de följande veckorna. Den 20 april hölls en omfattande manifestation i Stockholm där polisen ingrep. Polisen gick med dragna sablar löst på folkmassan och 72 personer greps varav hälften frigavs samma dag. Bland de gripna var den kända agitatorn Kata Dahlström. Detta avskräckte inte folket från ännu en stor demonstration och följande söndag drog ännu ett demonstrationståg genom Stockholms gator. Till arbetarna anslöt sig denna gång en stor grupp studenter i vita mössor, professorer, författare, konstnärer och andra framstående personer inom kultur och vetenskap. 30 000-40 000 personer beräknades ha deltagit.
I Stockholm utposterades poliskedjor runt riksdagshuset för att ledamöterna skulle slippa se de som demonstrerade för allmän rösträtt. Även militära enheter från landsorten kallades till huvudstaden men mot detta reagerade förre överkommendanten den frispråkige generalen Sven Lagerberg och han uttryckte sig så här: ”Hade man frågat mig skulle jag svarat: Det där ska herrarna låta bli! Det går bra ändå! Jag har sett Stockholms arbetare i demonstrationståg marschera genom gatorna och bättre disciplin har jag aldrig haft på en egen trupp så gammal militär jag är! Vad är det arbetarna vill? De vill ge sin opinion till känna. Är det inte deras förbannade rätt, jag frågar bara? De är det lugnaste och beskedligaste folket i världen och de är värda all den rösträtt de kräver.”
1902 utbröt storstrejk i landet som varade 15 – 17 maj. Omkring 120 000 personer deltog på olika platser i Sverige. Om detta påskyndade utvecklingen mot allmän rösträtt är omtvistat bland historikerna.

Kvinnlig rösträtt
Jämsides med demonstrationer och andra manifestationer för allmän rösträtt pågick den hårda kampen för kvinnlig rösträtt. Den väckte både debatt och ilska hos politiker och andra då den kom upp på dagordningen i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. En motion för kvinnlig

Ett par gamla valaffischer kring 1910. Lite ovanligt med dagens mått att partinamnen inte finns med.

rösträtt hade lagts fram i riksdagen redan år 1884 men röstats ner med rösterna 53 mot 44. 1912 gjordes ett nytt försök för kvinnlig rösträtt men inte heller denna gång lyckades man få igenom ett lagförslag. 1903 bildades Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt (LKPR) som kämpade tappert för rösträttsfrågan. Så småningom lade liberalen Karl Staafs andra regering fram den första propositionen om rösträtt och valbarhet för kvinnor i riksdagsval. Propositionen som var den första av tre innan den kvinnliga rösträtten vanns 1919 var viktig, kanske avgörande för det slutliga resultatet som byggde på debatten som fördes inom rösträttsrörelsen. I propositionen 1912 argumenteras för en rad skäl varför kvinnor måste tillåtas att rösta. Argumenten präglas dock av oro om den gifta kvinnan som vid den tiden var omyndig, kanske var det bättre att som tidigare låta maken rösta. Man hävdade bland annat ”*att hon inte egentligen borde lämna hemmet för att rösta då hon ju lämnar plikter och barn åt sitt öde.”*

Elin Wägner framför stapeln med de inbundna 350.000 namnunderskrifterna. Foto ur Elin Wägners samling.

Men kampen gick vidare.
År 1913-1914 genomförde LKPR en landsomfattande namninsamling för kvinnors rösträtt. Över hela landet och inom olika samhällsklasser och yrken insamlades 350 000 namnunderskrifter från kvinnor som önskade en och samma sak, att få rösträtt.
Den 24 maj 1919 fattas så det första beslutet i riksdagen om kvinnlig rösträtt. Detta måste följas av ytterligare ett beslut och den 26 januari 1921 fattas det andra beslutet och därmed gällde nu lika rösträtt för kvinnor och män från 1921. Gifta kvinnor som tidigare stått under makens förmyndarskap blev nu myndiga vid 21 års ålder. Nu hade Sverige äntligen nått sitt mål med allmän och lika rösträtt men det fanns fortfarande begränsningar, de så kallade rösträttsstrecken:

Värnpliktsstrecket innebar att den som inte fullgjort värnpliktsövningar fick inte rösta. Avskaffades 1922.
Straffpåföljdsstrecket den som dömts till straffarbete eller fängelse fick inte rösta. Avskaffades 1937.
Konkursstrecket den som var försatt i konkurs fick inte rösta. Avskaffades 1945.
Fattigvårdsstrecket infördes 1909 och innebar att den som fick bidrag från fattigvården (dagens socialbidrag) förlorade rösträtten. Efter 1921 ändrades det till att de som var omhändertagna av fattigvården inte fick rösta. Detta innebar att de som bodde på kommunala ålderdomshem förlorade sin rösträtt.
Skattestrecket de som hade skatteskulder blev av med rösträtten. För riksdagsval avskaffades detta 1921 och kommunala val 1945.
Omyndighetsstrecket personer som var omyndighetsförklarade på grund av förståndshandikapp eller psykisk sjukdom förlorade sin rösträtt. Gällde fram till 1989.
Åldersstrecket innebar att åldern för rösträtt och valbarhet preciserades i förhållande till övriga rösträttsbegränsningar.
Efter 1989 finns inga rösträttsstreck kvar. Men personer under 18 år har inte rösträtt och personer utan svenskt medborgarskap får inte rösta i riksdagsval men i kommunalval.

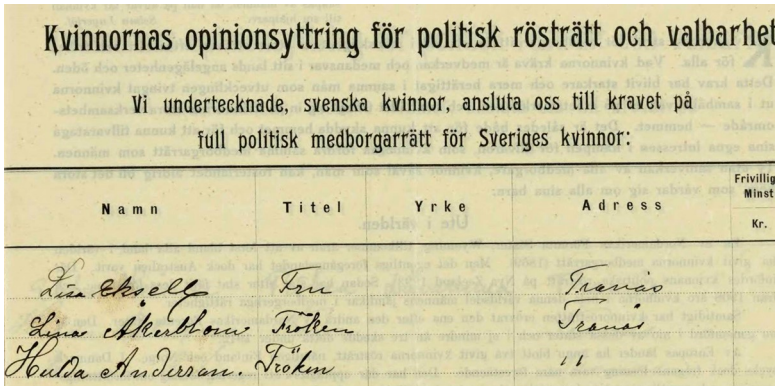

Kvinnornas opinionsyttring för politisk rösträtt och valbarhet

Vi undertecknade, svenska kvinnor, ansluta oss till kravet på full politisk medborgarrätt för Sveriges kvinnor:

Namn	Titel	Yrke	Adress	Frivillig Minst Kr.
Lisa Eksell	Fru		Tranås	
Lisa Åkerblom	Fröken		Tranås	
Hulda Andersson	Fröken		"	

Samtliga 30 volymer med namnunderskrifter är nu digitaliserade av Riksarkivet. Här är några namn från Tranås. Kanske hittar du din farmor/mormor i listorna. Listorna är lätt sökbara - sök på Riksarkivet / Ämnesområden / Politik / Rösträttsinsamling / Län / Församling.

Intressant att notera att Sverige var sist i norden med att införa allmän och lika rösträtt för kvinnor och män. Först ut var Finland 1906, sedan Norge 1913 och Danmark 1915 och jumboplatsen tog Sverige först 6 år senare.

Mitt minne från valdagarna på 1950-60 och 70-talet och fram till dags datum skiljer sig väsentligt åt.
För det första var det under de tidigare åren en högtidlig dag. Inte många stannade hemma utan anledning, det var viktigt och högtidligt att gå och lägga sin röstsedel i valurnan. För det andra man klädde sig fin, männen tog fram bästa kostymen och kvinnorna klädde sig i kappa och hatt. Det rådde lite feststämning hela dagen. På 1980-90 talet satt jag själv som valförrättare i Tranås kommun. Även så långt fram fanns lite av det ”gamla” kvar. De som röstade kom både från tätorten och från landsbygden runt omkring.
Många landsortsbor kom fortfarande i sina finkläder och ofta kom man tidigt på förmiddagen. Man ville ha röstningen avklarad innan man gick till kyrkan på högmässa. Visst fanns det också röstande från tätorten som gjort sig lite extra fina men skillnaden var stor. Tiderna förändras och ibland behöver man se tillbaka i historien för att få lite perspektiv på tillvaron.

Gerd Brisfjord Karlsson

Källor
Demokrati100.se
Riksarkivet
Wikipedia
Boken ”Det första seklet” Hans Haste

Spanska sjukan i Ydre åren 1918-1920

Som nyinflyttad i Rydsnäs och ny i föreningen Tranås/Ydre Släktforskarförening ställde jag mig frågan; vad kan jag forska och bidra med? Då jag också är nyligen pensionerad ställde jag mig frågan om jag inte skulle arbeta lite grann…det blev som sjuksköterska och vaccinatör vid Österbymos vårdcentral. Uppdraget är att vaccinera så många som möjligt så fort vårdcentralen fått vaccin för ändamålet. Så nu är det full rulle på vaccinationerna ca 1-2 dagar i veckan.

Tankarna går ibland till den stora pandemin, Spanska sjukan som vi hade för 100 år sedan. Jag har på sätt och viss varit i kontakt med den genom min släktforskning. Släktforskningen har också inkluderat resor till platser där mina anfäder bott och verkat. En av dessa platser är Botsmark och ligger i Västerbotten. Min farfars mor hette Ester Amalia Zingmark och var ett bestämt stycke kvinna som födde 13 barn och var själv 10:e barnet/tvilling (fadern satte 17 barn till världen med hjälp av två kvinnor). Hon och 2 av hennes barn hade oturen att smittas och avsluta sina dagar i sviterna av spanska sjukan. Smittan kom via en av sönerna som var hemma från någon militärförläggning. Vintern var hård och familjeberättelsen säger att de döda fick läggas i en lada till möjlighet gavs till transport och begravning i Sävar. Denna lada är det enda som är kvar av deras gård och ligger på en udde i Sävarån och besöket gav mig ett bestående minne.

Nu hundra år senare i Rydsnäs ställer jag mig frågan; hur var situationen i Ydre under Spanska sjukans härjningar?

Sagt och gjort så har jag gjort en genomgång i kyrkoarkiven för de socknar som då gällde; Asby, Sund, Norra Vi, Västra Ryd, Svinhult och Torpa. När det var gjort funderade jag på hur de större orterna i närheten kunde ha haft det. Så en undersökning gjordes av Eksjö och Kisa. Tranås begravningsbok var tyvärr inte digitaliserad och blev av den anledningen inte undersökt. Fanns det något skrivet i någon tidning frågade jag mig och sökte i Kungliga biblioteket och jag sökte också i Ydrerummet på Österbymos bibliotek. Någon form av faktainhämtning behövde jag också och lånade ”Spanska sjukan”, en avhandling i bokform av Margareta Åman som vidgade mina vyer.

Provisoriskt sjukhus i Boden 1918 för Spanska sjukans offer. Foto från Wikipedia.

Kyrkböckerna visade att det var senhösten 1918 som Spanska sjukan tog flest liv i Ydre. Avhandlingens statistik berättar att så var fallet i hela Sverige. Just i oktober-november 2018 avled mer än dubbelt så många personer som under övriga månader. Pandemin återkom som en svag bris i jämförelse, under mars/april 1919, med bara några dödsfall på ett par platser i Ydre, Eksjö och Kisa. Jag kan också konstatera att prästerna inte alltid hade det så lätt att skriva dödsorsak (det fanns inga tester på den tiden), det kan ibland stå spanska sjukan, andra gånger influensa epidemica eller bara influensa. Oftast fanns där en annan diagnos också vanligtvis lunginflammation i någon form. Jag har tagit med samtliga av dessa men inte de som ”bara” har lunginflammation som dödsorsak under ”spanskans tid”. I några av fallen har en läkare ställt diagnosen. Läkare har funnits med och ställt några av dödsfallens diagnoser i samtliga socknar. När jag sedan tar del av den vetenskapliga skriften så bekräftas just svårigheterna att ställa diagnos och att de flesta avled i ett par olika former av lunginflammation. Hur många som blev sjuka är omöjligt att säga då som nu när det gäller epidemiska förlopp. Vissa undersökningar gjordes som beskriver runt 50% sjuklighet på vissa arbetsplatser men på andra var siffran högre till exempel på militärförläggningarna.

KISA

I Kisa dog 65 personer 1916 i jämförelse med 1918 då 92 personer avled. Av dessa 92 finns 23 personer i ”Spanska sjukan” gruppen. Här var den svåraste tiden november-december. Precis som i riket i stort är åldrarna framförallt tonåringar till 40-årsåldern med betoningen på de något yngre. Det finns också några riktigt små barn där tragedin har tagit både mor och nyfödd och i något fall även något äldre syskon. Spridningen verkar vara överlag slumpmässig. Förutom familjetragedierna i två fall kan man inte se att det var flera dödsfall på samma adress. Smittspårningen så här 100 år senare säger ju inget om hur många sjuka man haft utan enbart de fall som inte överlevde.

Under 1919 dog två personer i april av viruset. Ett av dödsfallen var en sjuksköterska vilket sannolikt kan ha med yrket att göra när det gäller hur viruset har överförts. I övrigt kan jag inte se någon direkt koppling till yrket i Kisagruppen.

EKSJÖ

I Eksjö avled 1916, 93 personer. Under pandemiåret 1918 avled 38 personer i sviterna av spanska sjukan av totalt 122. Här är också senhösten den mest dramatiska tiden men det finns fall tidigare och något senare i jämförelse med Kisa. När det gäller åldrarna är mönstret detsamma. Ungefär lika många av båda könen, någon familje tragedi där flera familjemedlemmar dött. Det finns några som inte är skrivna i socknen utan ex i Visslanda, Torsås, Oskashamn, Nora och Borghamn. Här har vi också flera yrken representerade som träffar människor i annan utsträckning än som lantbruksfamiljer. Som exempel har vi handelsbiträde, charkuteriebi-

träde, sömmerskor, sanatorieföreståndare, sjuksköterska och inte minst lokeldare. En person har avlidit på Eksjö lasarett. I avhandlingen beskrivs bl.a järnvägsanställda som en utsatt grupp och här har vi flera lokeldare som drabbades.

YDRE

Asby
I Asby socken avled en person och då på sjukhuset i Kisa under februari 1919. En av de äldre, en 58 årig kvinna.

Norra Vi
Under 1918 avled 22 och av dessa hade 4 personer drabbats av viruset. Här är spridningen 4-23 år. Ingen adress är den samma. Av dessa var det en som inte dog på hemma adressen utan i sin födelsesocken Rystad.

Svinhult
Den här socknen har ingen som avlidit av influensa/Spanska sjukan nämnda år.

Sund
I Sund avled 2 personer, en 2 veckors pojke i januari 1919 och en sexmånaders flicka i oktober 1919.

Torpa
I Torpa socken avled 2 personer 1918. En 22-årig kvinna som avlidit i november och en 22-årig man som avled på sjukhuset i Tranås under december månad. Här finns dock flera avlidna som inte fått någon dödsorsak antecknad. Med något undantag är dock de avlidna mycket äldre än vad som var vanligt bland de avlidna i Spanska sjukan.

Västra Ryd
1918 var det 8 som avled av viruset i Västra Ryd. Av dessa 8 hade en läkare varit inbladad i diagnosen i 6 av fallen. Åldrarna var mellan 16-36 år där flertalet var runt 20 år. I två av fallen var bostadsadressen densamma.

Som sagt, hur drabbades Ydre?
Spanska sjukan tog många liv, det vet vi, det finns olika siffror beskrivna men mellan 35 000- 40 000 personer avled i Sverige. I världen finns siffror mellan 25-50 miljoner och var därmed en av de största epidemierna någonsin. Den sägs vara den största eller i klass med både justianska pesten på 500-talet och digerdöden på 1300-talet.
Sannolikt är det därför jag hade en förväntan på att hitta fler avlidna i kyrkböckerna. När jag sedan tar del av statistiken för landet så visar det sig att Jönköping och Östergötlands

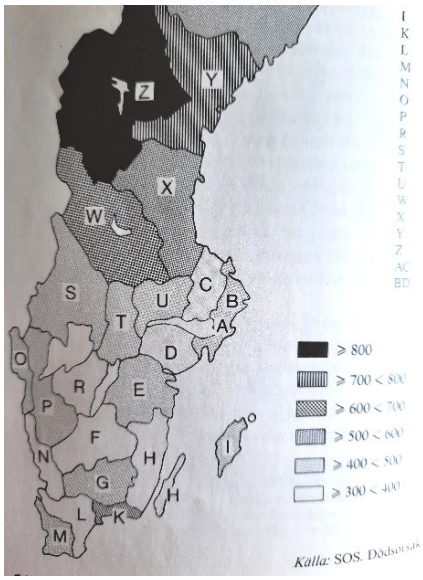

Karta som visar att våra trakter tillhörde de minst drabbade av Spanska sjukan.

län kom på 24 respektive 17 plats bland landets alla län. Överlag så kom södra Sverige (söder om Dalälven ungefär) lindrigare undan.
Som man ser på siffrorna från Ydre så var dödstalen inte särskilt höga även om det geografiska området är litet och invånare antalet likaså. Det kanske förklarar varför jag inte hittat något skrivet i hembygdslitteratur eller i sökningarna på lokalpress. Den ort som hade flest dödstal och sannolikt också sjuktal var V Ryd. Anledningen därtill kan man bara spekulera om. Kanske hade den nya järnvägen från 1915 mellan Österbymo och Eksjö betydelse?
Under nuvarande pandemi har vi ofta hört om smittsamheten och vikten av avstånd. Vi kan förmoda att Ydre med sina ca 6000 invånare utspridda i socknarna levde just med avstånd. Utomhusarbete på orten gällde för de flesta. Sannolikt var möten mellan människor från orter utanför Ydre inte så vanliga även om det givetvis förekom.
I rikspressen slogs jag av likheten med dagens rubriker, från oktober 1918 exempelvis; ”Spanska sjukan i Jönköping, under förra veckan 237 fall av spanska sjukan mot 140 veckan tidigare”.
Visst fanns rapportering men avhandlingen menar att det skrevs förhållandevis lite om epidemin vilket kanske förklarar varför jag inte hittade något i den lokala sökningen. Det framhålls att det fanns för den tiden så många fler stora problem såsom svårigheter med livsmedsförsörjningen (framförallt 1916-1917) och första världskriget med Ryska revolutionen 1917. Två stora händelser i Ydres relativa närhet var också Per Brahes undergång i Vättern november 2018 och järnvägsolyckan i Getå utanför Norrköping med 41 avlidna. Livet gick ju också sin gilla gång och positiva nyheter fick ju också sin plats. Till exempel från Tranås där man firade den nya stadens tillkomst.
Så jag kan konstaterar att Ydre som helhet kom lindrigt undan i den epidemi som for fram 1918-1920. Trots det var naturligtvis varje enskilt fall en tragedi för varje familj som drabbades. Det var barn och unga vuxna som knappt hade påbörjat sina liv som dog och sådant svider extra i våra hjärtan.

Cecilia Johansson

Källor:
Kungliga bibliotekets digitala söktjänst för dagstidningar.
Riksarkivets digitala kyrkoarkiv; Död och begravningsböcker i nämnda socknar.
”Spanska sjukan” Margareta Åman,1990.
Ydrerummet; bilder från ”Från Sommabygd till Vätterstrand, 1980 samt ”Bygatan”1972.

I Tranås kunde man för ett tag glömma pandemin, när den nya stadens tillkomst firades. Foto från Holavedens Hembygdsförening.

Den gamla dansbanan

Dansbanan Jumpalund i Norra Vi som lockade stora skaror av danssugna på 30-, 40– och 50-talen. Målning av Helmer Falk.

Försommarkvällen var varm och ljus, sjön låg blank och stilla och från ängar och hagar hördes fågelsång. Glada skratt och rop ekade från ungdomar som kom cyklande eller gående på den slingrande vägen. En och annan bil hördes också komma puttrande uppför backarna. Det gick lätt att trampa i kväll, man var på väg till dansen och det låg förväntan i luften. Kavaljererna i nyputsade blanka skor kastade beundrande blickar på flickorna i de ljusa sommarklänningarna. Alla hade samma mål, festplatsen Jumpalund. Dragspelstonerna strömmade ut från dansbanan och lockade till dans. Kavaljererna skyndade att ställa sig i kön för dansbiljetter och damerna intog sina platser invid dansbanan. Kvällen hade just börjat och allt var glädje och förhoppning.

Just så såg det ut många kvällar under 30-, 40- och 50-talen då Jumpalund i Norra Vi hade sina glans dagar och så minns jag också dessa efterlängtade sommarkvällar. Nämner man Norra Vi och Jumpalund för personer födda under 1900-talet första hälft, får många något drömskt och lite hemlighetsfullt i blicken och sen kommer berättelserna. Det är många som tagit sig en svängom på dansbanan eller testat lyckan vid chokladtombolan, pilkastningen eller skjutbanan. Kanske några har tagit sina första tveksamma danssteg på Jumpalunds dansbana. På den slingrande vägen har kavaljererna smugit armen runt flickornas midja och romantiken och förälskelsen har blomstrat.

Den här beskrivningen av en danskväll på den tiden skulle nog kunna passa in lite varstans i Sverige.

Namnet Jumpalund lär Fredrik Rääf i Norrnäs ha döpt platsen till då han invigde dansbanan 1928. 1932 bildades en Folkets Park förening och med 2.000 kr i beviljat lån av Ydre Sparbank rustade man upp festplatsen så man kunde hyra ut till olika föreningar. Bland annat satte man upp ett nätstaket utmed vägen och övriga stängsel förbättrades men ”dock inte så att det lyckas utestänga alla som inte vill begagna sig av den rätta vägen” står det i protokoll. Jumpalund var en populär festplats men under krigsåren på 1940-talet var det svårt att få en fungerande styrelse då många var inkallade. Då fick Edvin Karlsson fungera som ordförande, sekreterare och kassör. Man lyckades dock hålla föreningen vid liv och publiksiffran började stiga.

Det var under 40 och 50-talet som Jumpalund hade sin bästa tid. Hos landsfiskalen i Kisa söktes tillstånd att få anordna offentliga nöjestillställningar. I tillståndet för festen Kristihimmelfärdsdag 1956 står bl a: ”*Vid tillställningen skola tjänstgöra den 9/5 en polisman och tre ordningsvakter samt en parkeringsvakt. Den 10/5 tre ordningsvakter och en parkeringsvakt. Det åligger tillståndshavaren att på egen bekostnad tillhandahålla personbil för transport till arrestlokal av person, som på grund av onykterhet omhändertagits på nöjesplatsen eller i dess närhet. Platsen för tillställningen skull vara utrymd inom 15 minuter efter tillställningens slut*.”

Allt eftersom tiden gick blev det vanligare att publiken kom åkande med bil till Jumpalund. Föreningen blev då tvungen att anlägga en parkeringsplats och fick då hyra mark av Gustafsson i Högmålen. Hyran av mark kostade 20 kronor per år och föreningen fick själva stå för grusning och iordningsställande av marken. När allt var klart fanns det plats för högst 6 bilar.

Årens populäraste festligheter hölls i samband med Kristihimmelfärdsdag. Till denna helg skulle allt vara fejat och fint på Jumpalund. Golv skulle skuras, porslin diskas och blommor planteras. Festligheterna började på onsdagskvällen med dans. Torsdagen startade med familjefest i ängen under eftermiddagen. Då kunde man lyssna till vacker sång och musik från kända och okända artister. Jag minns bl a Tory Bernhards med ”Vildandens sång” och Sigge Furst känd från Frukostklubben. Man kunde även ta sig en tur upp i det blå. Nere vid Sommens strand landade Oskar Ahrenberg med sitt lilla propellerplan och inbjöd åskådarna till flyguppstigningar. Med en rundtur i Ahrenbergs flygmaskin kunde man få se sin hembygd från luften och det var något väldigt stort. Ofta var det långa köer för att köpa en flygbiljett. Efter avslutad fest på ängen, vandrade publiken sedan till

Dansande par på Gröna Lund 1938. Foto: Gunnar Lund/Nordiska museet

Jumpalund där dansen tog vid. För dansmusiken svarade t ex Gunnar Hoffstens orkester från Linköping, Rune Lanz orkester eller Julles Swingers från Österbymo med den blinda pianisten Kurt Svensson.

Men även en kväll mitt i veckan anordnades festligheter som den gången när Hälsingeflickorna gästade Jumpalund och det kom över 1000 personer. Många olika föreningar hyrde Jumpalund för sina festligheter. Hyrde man hela parken kostade det 40 kronor 1934. Ville man dessutom hyra den nyinköpta korvkokaren fick man betala 2 kronor extra. Till en början betalades inte inträde utan det var dansbiljetter som gällde En dansbiljett per par och dans kostade 10 öre på 30-talet. För en danssugen kavaljer kunde det bli en dyr kväll eftersom det inte var tänkbart att damen skulle bekosta en dans.

Så förändrades tiden. Folk flyttade från bygden, andra festplatser blev populära och publiken svek Jumpalund. Den 25 maj 1960 redovisas den sista dansen. Inbrott i kaffestugan förekom liksom en misslyckad sprängning av dansbanan. Ogräs och buskar intog området och skratten och musiken tystnade. 1970 upplöstes Folkets Parkföreningen och andelsägarna fick sina pengar. Därefter såldes festplatsen för 6.000 kr och är numera sommarbostad. Kaffestugan har gjorts fin och entréportarna rustats upp och försetts med inskriptionen Jumpalund. Även den lilla konditorikiosken där man också köpte sin dansbiljett finns kvar. Säkert är det många som fortfarande stannar till där utanför, tittar och minns och känner stämningen från förr. Och kanske, om man lyssnar riktigt noga, att man en vacker sommarkväll kan förnimma dragspelstoner från dansbanan än i dag.

Gerd Brisfjord Karlsson

Källor:
Protokoll, verksamhetsberättelser m m för Folkets Parkföreningen
samt intervjuer med ortsbefolkningen.

Att ”gå vilse” i kyrkböckerna och göra fynd

Bösarp, Hässle Bösarp eller Bosarp. Ja, var var han egentligen född den här Hans Nilsson, min dotters farmors morfar, år 1837?
Bösarp (M) står det i hfl, men det är ju ofta det kan bli lite fel och ett ö kan betyda ett o och tvärtom. Efter att ha letat färdigt i Bösarp och Hässle Bösarp efter hans födelsenotis tog jag mig i kast med Bosarp. Började bläddra i födelseboken för aktuellt år. Näe… där fanns han inte heller MEN här hittade jag något annat; Prästen hade på några sidor mellan födelseåren gjort en del extra noteringar. Så vid sidan av anteckningar om bland annat uppenbar och hemlig kyrkoplikt finns bland annat följande noterat som märkliga händelser:

” En stor orm syntes vid Finshus d. 20 mars 1822 efter en ovanligt blid vinter. För vittnets trovärdighet ansvarar Chr. Book.
(Kyrkoherde Christian Book)

Samma år gick rågen i ax i början och blomstrade i slutet av Maj Månad.

År 1829 var vintern ovanligt sträng. Ringsjön var tillfrusen efter medlet av April. Sommaren var kall: Hela hösten både våt och kall. Säd och frukter mognade ovanligt sent. I medlet af Octobr stod kornet ännu på flera ställen på rot . Säden blef i allmänhet illa bergad och på åtskilliga ställen aldeles fördärfvad . Den 14 Octobr föll ymnigt snö . Följande natt var stark köld. Marken låg snöbetäckt i flera dagar. I Trädgården såg jag träd på en gång svigtande af snö och mogen frukt. C.B. (Christian Book)
…
År 1854 (?) d 8. Nov kl. 1 eft. m. hördes åskan mycket starkt och häftigt <u>en</u> gång och det midt öfver prestgården. B. Krumlinde
(Kyrkoherde B Krumlinde)

(Källa: Bosarp (M) CI:4 sid 342)

PS: Hans Nilssons födelsenotis har jag inte hittat än.

Titta gärna i Bosarps böcker på 1870-talet. Prästen var en fena på att skriva vackert.
Hfl, födelseböcker, dödböcker och framförallt vigselboken EI:1 från 1871 och framåt. Lysningsparens namn har blivit som små konstverk. Kanske en präst med konstnärsdrömmar…. Lyckliga är de som forskar i dessa böcker!

Berit Ekberg

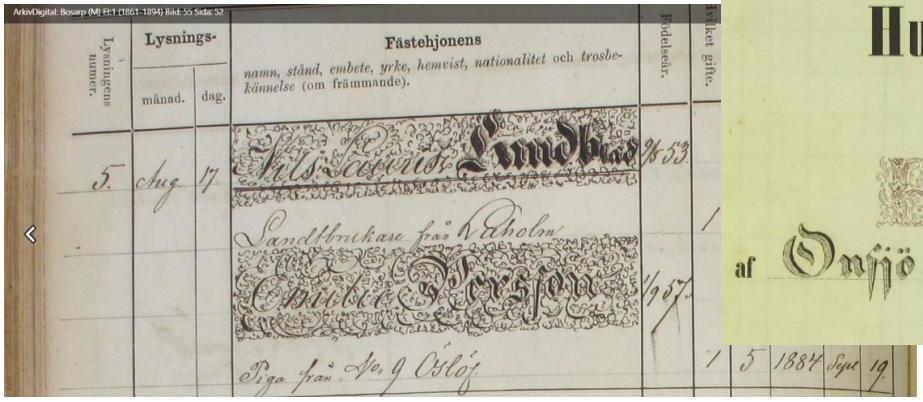

Ett par exempel från Bosarps kyrkböcker där prästen verkligen kunde pränta vackert

Den digitala våren

De begränsningar som varit under det gångna året har tvingat även Tranås/Ydre Släktforskarförening att hitta nya vägar. I slutet av förra året insåg vi att det troligen skulle dröja lång tid innan livet kunde bli som vanligt och olika möjligheter till digital verksamhet undersöktes. Första åtgärden blev att göra regelbundna mail-utskick till medlemmarna, med aktuell information och lite släktforskartips. Mailen liksom all annan digital verksamhet har förstås nackdelen att några av föreningens medlemmar inte kan ta del av den eller känner sig obekväma med den moderna tekniken. Därför var det också viktigt att fortsätta med tre utgåvor av medlemsbladet per år så att alla medlemmar får information på något sätt. Mail-utskicken har rönt stor uppskattning och ger en bra möjlighet att snabbt kommunicera med föreningens medlemmar.
Vid årsskiftet kände vi i föreningen oss också mogna att starta med digitala möten för medlemmar och övriga

Christer Carmevik inledde föreningens digitala mötesserie.

intresserade. Föreningens första möte var ett föredrag om ”DNA i släktforskningen” med Christer Carmevik på Släktforskningens dag i januari. Mötet blev lyckat med många deltagare, tekniken fungerade också helt perfekt och åhörarna var mycket nöjda efteråt.
Till nästa digitala möte i mars engagerades Fredrik Mejster som bland annat ansvarar för efterforskningarna

Fredrik Mejsters digitala föredrag var mycket uppskattat av de många deltagarna.

i TV-programmet ”Allt för Sverige”. Fredrik berättade på mötet under rubriken ”Inte bara kyrkböcker” om olika typer av arkiv och hur man kan använda materialet för att ”klä på” sina anor.
På april-mötet korsade vi nationsgränserna rejält. Jeff High på plats hemma i North Carolina i USA höll föredrag om sina svenska anor. Jeff berättade om förfäderna som utvandrade från Sverige på 1800-talet och om hans omfattande forskning har lett honom ända tillbaks till 1300- och 1400-talet. Vi fick också höra om hans upplevelser när han för tio år sedan besökte Sverige och platserna där förfäderna levde.
Vårens digitala föredragsserie avslutades i maj med Anna-Lena Hultman som pratade om ”Forska om en gård eller hus”. Anna-Lena visade på grunderna för att forska kring ett hus, en gård eller kanske om en hel by. Hon gick också igenom de källor som man använder sig av. Även detta möte lockade liksom de tidigare många deltagare och de var samtliga mycket uppskattade.
Utöver föredragsserien arrangerades också ett antal digitala Forskar-caféer för medlemmarna. Det handlade om diskussionsmöten där alla kunde bidra med tankar och idéer. Även dessa caféer blev populära och samlade mellan 10 och 15 intresserade deltagare varje gång.
Som ”digital final” genomfördes Släktforskarföreningens årsmöte för några veckor sedan. Det var planerat att arrangeras i fysisk form, men vi blev tvungna att genomföra det digitalt.
Efter att föreningen genomfört en ganska omfattande digital verksamhet under våren, kan man konstatera att det fungerat mycket bra och varit uppskattat av många medlemmar. Flera medlemmar som bor ute i landet och därigenom på grund av avstånd har svårt att vara med i den vanliga verksamheten, har nu haft möjlighet att delta. Givetvis har vanliga fysiska arrangemang många fördelar som man inte kan uppnå vid digitala möten. Eftersom båda typen av möten är bra på sina sätt, kommer vi säkert framöver i Släktforskarföreningen att ha digitala arrangemang samtidigt med den vanliga mötesverksamheten.

Lasse Karlsson

Glada deltagare på ett av föreningens digitala forskarcaféer.

Studieförbundet Vuxenskolan
Tranås 0140-16304
www.sv.se/tranas

TRANÅS ENERGI
Ditt lokala energibolag
Vi sponsrar Tranås/Ydre släktforskarförening!

Välgörande musik

Flöjturet - gamla tiders musikmaskin. Fotot använt med tillstånd av Vetenskapsradion.

Jag hörde för en tid sedan ett radioprogram om 1700-talets musik. Det berättades i programmet om ett så kallat flöjtur. Flöjturet är en sorts musikmaskin (dåtidens jukebox) som också visar tiden – ser ut som ett större ”vanligt” golvur. En person som ägde ett sådant instrument var Karl Fredrik Bremer, Fredrika Bremers far. Karl Fredrik, född 1770, mådde tidvis väldigt dåligt, led av vad vi idag kallar psykisk ohälsa, men det sägs att musiken lugnade hans nerver och då kom ju flöjturet väl till pass.
(*Källa: Vetenskapsradion Historia 3 mars 2020)*

En person som mådde gott av musik var min farfars far, Axel. Det kan man läsa i ett brev som han skrev till äldste sonen, som bodde 40 mil bort, år 1921. Axels kroppsliga hälsa var kanske inte på topp, eftersom han några år tidigare drabbats av en hjärnblödning och synen började försämras.
Här är ett utdrag ur brevet:

”Alholmen den 14 mars 1921
Kära Knut Frideborg o Torsten
Hjertligt tack för brefvet af den 29 Jan. som var både långt, intressant och mycket kärkommande. Jag vet sannerligen ej om Jag skrifvit något sedan dess. Om så är, så får Jag omtala att vi varit sjuka, först Jag och sedan mor, influensa. Jag fick intaga sängen några dagar, vi ha nu så småningom blifvit krya igen fast det dröjt länge, tror fullt och fast att musiken åstadkom det – Jag har fått såsom nytt lif i den gamla kroppshyddan ”…”. Jag har inte på många år haft så roligt. Jag drar upp med 1o Lifregementets grenadierers paradmarch spelat af K. Svea lifr.kår. Arméns March af desamma samt Husarernas Reg. March, Napoleons öfver alperna, Björneborgarna. Finska rytteriets m.fl. Vals och hambo från Finnskogarna. ”Jag älskar Dig”- vals af Strauss o.a. Så nu känner Jag mig inte så ensam längre. O! hvad den musiken är upplyftande för själen. Jo, så saken var den att: Mor skulle in till stan med böckerna till bankerna och Matts skulle med för att köpa sig en cykel hvilket han också gjorde för 230 kr (ny), märket Star Och då fick han på samma gång köpa mig en Gramophon för 70 kr men notplattorna (?) håller dessa dyra, 4,50 st. dubbelspelande. Jag skall taga hem fler så jag får en härlig omvexlande utm. Repertoar. Kommer ni hem i sommar skall vi ha livat o spela, så att örtorna kunna gro! Det blir nu inte fråga om eller men, utan Ni måste komma medan jag lever och är något så när kry.

Förlåt den långa tystnaden. Hjertligaste helsningar till Torsten och Eder båda
Kärleksfullt
A. Strömberg”

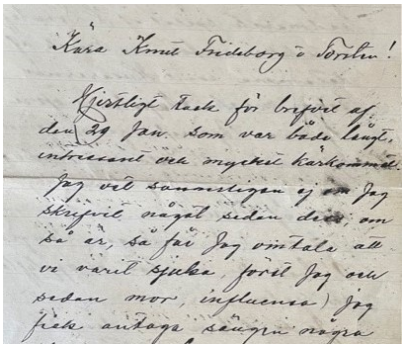

Ett utdrag av brevet från Axel Strömberg.

Axel Strömberg tillsammans med sonen Knut och sonsonen Torsten. Privat foto från ca 1920.

Axel hade varit trädgårdsmästare, så det var väl därför han ömmade för örtorna! Han levde några år till och dog 1933 efter ytterligare en hjärnblödning. Synen försvann mer och mer och han blev till sist blind.
Då var det ju tur att han hade sin grammophon att lyssna på!

Berit Ekberg

Olov Mattssons CD/USB till försäljning

Föreningen har Olov Mattssons ”Ydre torp och gårdar” till försäljning. Den innehåller så gott som samtliga familjer i gårdar och torp i Asby, Norra Vi, Sund, Svinhult, Torpa och Västra Ryds socknar i Ydre kommun 1600-1930 talet. Tidersrum, Kisa, Västra Eneby, Oppeby, Kättilstad, Hägerstad, Horn och Hycklinge socknar i Kinda kommun 1600-1900 talet. Även soldater med familjer i Ydre kompani och Ydre-delen av Vifolka kompani.
Pris för CD 150:- och USB-minne 200:-. För beställning kontakta Gerd Brisfjord Karlsson: gerdbk@yahoo.se eller tel. 073-071 85 11.

Föreningens styrelse 2021

Ordförande
Lasse Karlsson
Tel. 072-321 61 59
lassektranas@gmail.com

Vice ordförande
Tom Wallberg
Tel. 070-587 27 49
tom.wallberg@hotmail.se

Kassör
Hans Carlsson
Tel. 070-538 55 47
vandrargatan@outlook.com

Sekreterare
Anna Tengwall
Tel. 073-084 77 82
a_tengwall@hotmail.com

Vice sekreterare, webmaster
Anders Johansson
Tel. 070-627 93 41
anders1224@outlook.com

Ledamot
Torbjörn Aronsson
Tel. 073-967 86 47
tobbearon@gmail.com

Ledamot
Sören Andersson
Tel. 070-651 53 49
sand@allt1.se

Övriga funktionärer:

Kursansvarig:
Gerd Brisfjord Karlsson
tel 073-071 85 11
gerdbk@yahoo.se

Redaktionskommitté:
Lasse Karlsson tel 072-321 61 59
Gerd Brisfjord Karlsson tel 073-071 85 11
Torbjörn Aronsson tel. 073-967 86 47

Mail-adress

Vi vill gärna ha din mail-adress eftersom vi regelbundet skickar ut information och annan intressant läsning via mail. Om du inte lämnat din adress eller bytt den (eller inte fått mail från oss de sista månaderna), skicka ett meddelande till lassektranas@gmail.com.

Medlemsavgift 100 kr/år. Familjemedlem 50 kr/år
Föreningens plusgirokonto: 442188-9

Tranås/Ydre Släktforskarförening
www.tranasydre.se